

KA 133/5

MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN

B. V. D.

Aan Zijne Excellentie
de Minister-President,
Plein 1813 no.4,
te
'S-GRAVENHAGE.
t.a.v.

MP

W

Adm B

Ki 4

- 2 NOV. 2001
Deze rubricering is
beëindigd na 50 jr.

Bijlage(n):

1

Uw brief van:

Nr 959.611

Onderwerp:

Onrust in de studentenwereld.

's-Gravenhage, 13 juni 1969.
President Kennedylaan 25

Hierbij heb ik de eer Uwe Excellentie een rapport aan te
bieden betreffende bovengenoemd onderwerp.

HET HOOFD VAN DE DIENST

H.C. Neervoort

H.C. Neervoort.

Dit rapport bestaat uit 9 blz.

DE ONRUST IN DE STUDENTENWERELD

Inleiding

Kenmerkend voor de studentenacties in de afgelopen weken is wel hun ultimatief karakter geweest. Zowel in Tilburg als in Nijmegen, waar deze golf van onrust in beweging is gekomen, hebben de studenten reeds in maart en april van hun universiteitsbesturen, onder dreiging met verdere acties, tegen bepaalde data bevredigende uitspraken over medezeggenschap geëist of genoegdoening van andere aard. In verscheidene andere universiteiten en hogescholen is het daarop tot soortgelijke intimidatiepogingen gekomen. Veelal zijn deze ultimatus "verlopen". De radicalen onder de studenten hebben vaak geen kans gezien voldoende "massa" te mobiliseren om hun acties door te zetten of zijn daarin gehinderd door hun eigen meningsverschillen of gebrek aan praktische ideeën over de gewenste hervormingen.

De opmerking van de rector magnificus van de Universiteit van Amsterdam, dat "medezeggenschap" op zich een loze kreet is, die in concrete termen uitgelegd moet worden, wil men er zinnig over kunnen discussiëren, is nuchter en juist geweest. Dat een groep Amsterdamse studenten deze opmerking kwaadwillig zo heeft opgevat als zou er mee bedoeld zijn dat hun geen werkelijke medezeggenschap wordt gegund, is tekenend voor de huidige situatie: men kiest liever de gemakkelijke weg van het protest waarin men zich sterk weet, dan van het gesprek waarin zou kunnen blijken dat men zijn ideeën over mogelijke alternatieven nog niet voldoende geordend heeft, dan wel daarvoor nog geen voldoende aanhang heeft georganiseerd. (Men gaat het gesprek overigens ook om tactische redenen soms zo lang mogelijk uit de weg.)

Om een bloemlezing uit de ultimatus te geven: Begin mei hebben studenten van de VU geëist dat het universiteitsbestuur zich vóór 7 mei solidair zou verklaren met de Tilburgse studenten. Op 5 mei hebben de Tilburgse studenten (opnieuw) geëist dat curatorium en senaat hun standpunt inzake het medebeslissingsrecht zouden publiceren (zo niet, zouden maatregelen getroffen worden die het functioneren van de hogeschool in de autoritaire structuur onmogelijk zouden maken). Op 6 mei heeft de Delftse Studentenraad van de cura-

toren van de TH geëist zich vóór de volgende dag ten gunste van de Tilburgse studenten uit te spreken. In Nijmegen hebben de studenten op 6 mei in ultimatieve termen binnen twee dagen een openbare senaatsvergadering geëist. Op 7 mei hebben Leidse studenten aangekondigd hun universiteit te zullen bezetten als vóór de volgende avond niet aan zekere eisen zou worden voldaan. Studenten van de GU hebben op 8 mei geëist, dat het universiteitsbestuur vóór 13 mei het medebeslissingsrecht in principe zou erkennen; studenten van de VU, dat curatoren en directeuren zich vóór 19 mei zouden uitspreken over de algehele democratisering. Op 8 mei hebben ook studenten aan de TH te Drienerlo bij ultimatium medezeggenschap geëist.

In vrijwel al deze gevallen zijn de dreigementen niet of halfslachtig uitgevoerd ook al hebben de studenten op de aangekondigde data naar hun idee geen genoegdoening gekregen. Onder wanordelijke discussies en soms ook als gevolg van een plotseling gebrek aan belangstelling zijn vele zaken slepende gebleven.

Des ondanks is er sprake geweest van een gespannen situatie. Sinds ongeveer een jaar is er in de wereld van de studenten vooral veel gediscussieerd en gepubliceerd over hun strategie, taktiek en eisen, zonder dat hun onvrede in grotere acties tot uiting is gekomen. In mei vorig jaar zijn er weliswaar geruchten geweest over bezetting van enkele universiteitsobjecten en is er nogal heftig geageerd tegen de Academische Raad, zoals er ook in oktober collegestakingen zijn geweest en korte bezettingsacties o.a. in Rotterdam, Utrecht en Nijmegen, in een sfeer die bepaald werd door misnoegen onder de studenten over "numerus fixus" voorstellen, over vergelijkende examens, het plan Maris, de nota Posthumus en het optreden van de Mexicaanse autoriteiten tijdens de reilen rond de olympische spelen. Vrij plotseling is de situatie evenwel - na voorafgaande strubbelingen - vanaf maart dit jaar verscherpt. Eerstens zijn er de conflicten in Nijmegen en Tilburg geweest. Vervolgens zijn met name deze laatste door studenten aan andere universiteiten aangegrepen om hun universiteitsbesturen tot zekere uitspraken te dwingen. In de maanden april en mei is daardoor de onrust algemeen geworden, culminerend tenslotte in de twee bezettingen van het Maagdenhuis in Amsterdam.

De gebeurtenissen in deze maanden hebben de posities en de bedoelingen van de radicalen onder de studenten verder verduidelijkt.

Theoretische voorbereiding

Conferentie Drienerlo juli 1968

Hoe zijn deze studentenacties theoretisch voorbereid? Met name de SVB heeft zich in de afgelopen tijd in studieconferenties en discussie-beraden over actieplannen en daarover documentatie uitgegeven. Een belangrijk seminar is bijvoorbeeld in juli vorig jaar gehouden in Drienerlo, waarbij men zich met name bezonnen heeft op de te volgen strategie. Interessante punten uit de toen gehouden discussies zijn:

- We worden geconfronteerd met flexibele autoriteiten die vaak met ons in discussie wensen te treden. Wij hebben tot nu toe geen uitgewerkte strategie gehad om hen op de juiste manier te provoceren.
- Die provocatie moet kort maar hevig zijn: een kruisverhoor, een frontale aanval, geen spelletje kat en muis.
- Er bestaat een tendens studenten uit te nodigen zitting te nemen in "structuurcommissies" ter gezamenlijke bestudering van hervormingsmogelijkheden. We moeten zulke uitnodigingen van de hand wijzen omdat dan slechts enkelen mede bepalen wat velen aangaat. In plaats van werk in kleine commissies wensen we massa-debatten.
- Het doel van allerlei commissies is: de studenten in te kapselen, het systeem te stroomlijnen. Wij moeten echter dit systeem zelf aanvallen, eisen stellen die redelijk zijn maar door het systeem niet in te willigen. (Het systeem zal alleen die eisen inwilligen die de bestaande machtsverhoudingen niet wezenlijk aantasten.)
- De eis van zelfbeheer is in strijd met het systeem en zal niet door overleg in commissies te realiseren zijn. (Deelname aan overleg in commissies is derhalve in strijd met de eis van zelfbeheer.)
- Fundamentele beslissingen moeten in massa-vergaderingen worden genomen. In massavergaderingen worden studenten zich bewust van hun macht. (Een massavergadering kan men op de been brengen door met een kleine groep een conflict te forceren.)
- Ons doel is voorlopig de studenten te politiseren. De studenten moeten overtuigd worden van de redelijkheid van oninwilligbare eisen. Wanneer eisen inderdaad worden afgewezen versterkt dit dan het besef van de ondemocratische situatie.
- Alleen principieel niet door dit onderwijssysteem inwilligbare eisen zijn het waard gesteld te worden. We moeten de irrationaliteit van onze studie aan het licht brengen.

Het is duidelijk, dat het met lieden die zich op deze wijze op een totale confrontatie voorbereiden, slecht praten zal zijn, al zullen ze zich in de praktijk vaak opportunistisch gedragen. Evenzo is het duidelijk, dat deze strategie eerder op een meer algemeen "politiek" doel gericht is dan op "belangenbehartiging". De SVB is dan ook gedurende het laatste jaar van een belangenbehartigingsorganisatie een meer politieke organisatie geworden.

In oktober vorig jaar werd deze koerswijziging in verband met een discussie over de tegenstellingen tussen de extremen en gematigden in deze organisatie expliciet aan de orde gesteld. De extremen, zo werd daarbij opgemerkt, hadden zich vooral genesteld in het landelijk bestuur en de afdelingsbesturen, terwijl de gematigden vrijwel uitsluitend werden aangetroffen in de overlegorganen, de NSR, de grondraden, de studieraden etc. De radikalen vertegenwoordigden uiteraard de ideeën van Drienerlo, begonnen er omstreeks deze tijd op aan te dringen de overleg-contacten met de universitaire autoriteiten af te breken, actiegroepen te vormen en wel per faculteit, en de grondraden -/belangenbehartigingsinstituten - geleidelijkaan uit te schakelen. In een document van november werd daarover evenwel nog gezegd, dat de "achterban" in deze evolutie achterbleef en - ten onrechte - de SVB nog primair zag als een belangenorganisatie. Deze achterblijvers zouden moeten worden bijgetrokken door het organiseren van acties gericht op een "politieke belangenbehartiging", d.w.z. een belangenbehartiging met een politiserende, maatschappijkritische strekking, waardoor de massa zich geleidelijk en onbewust steeds meer politiek zou gaan oriënteren. Dat de extremen het terrein onvolledig beheersten bleek intussen ondermeer hieruit dat de ASVA, die zich eerst op de conclusies van de Drienerlo-conferentie had vastgelegd, in november toch besloot tot deelname in de "werkgroep structuur" van de Amsterdamse Universiteit. (Deze deelname werd in mei beëindigd.) Het doel was echter duidelijk vastgesteld: de maatschappij radicaal te veranderen via het onderwijs.

Tweede conferentie te Drienerlo, januari 1969

De tendens tot decentralisatie van de activiteiten (acties per faculteit) kreeg een nadere vorm tijdens een SVB-conferentie die in januari van dit jaar eveneens te Drienerlo werd gehouden.

/typische

Enkele interessante punten die daar besproken werden waren:

- Het politiseringsproces is een collectief proces; het sluit denken en handelen in en resulteert in een collectivisering van politiek bewustzijn en in het organiseren van het verzet tegen de repressie.
- Voor het op gang brengen van deze politisering is het noodzakelijk, dat het bewustzijn van de student ten aanzien van zijn eigen situatie (binnen de universiteit) wordt verdiept.
- Daartoe zullen de activisten moeten aansluiten bij de direkte werksituatie van de student, n.l. de faculteit.
- Er moeten duidelijke actie-plannen worden opgesteld waarin de opeenvolgende fasen moeten worden aangegeven.
- In een voorbereidende, motiverende fase moet de probleemstelling concreet, gesimplificeerd en subtiel worden uiteengezet. De actiegroep moet het klasseverschil tussen de elite, de koplopers, en de achterban zoveel mogelijk camoufleren. De actiegroep moet niet te duidelijk herkenbaar zijn (vooral niet in ideologisch opzicht) om niet geïsoleerd te raken.
- Er moet door de acties een solidariseringsproces op gang worden gebracht.
- In een volgende fase moeten er in een actie openingen naar de maatschappelijke problematiek worden gemaakt.
- In haar laatste fase moet de actie gericht worden op de fundamenten van het onderwijssysteem en daarmee van het maatschappelijk systeem.
- Het herstructureringsproces, waarom het in feite gaat, moet stap voor stap worden afgedwongen (hetgeen een verdere politisering van de studenten zal bevorderen). Hervormingen die welwillend, met al of niet versluierde malafide intenties worden geoffreerd door de vertegenwoordigers van de bestaande instituten zijn (uit een oogpunt van politisering bezien) waardeloos.
- We onderhandelen alleen wanneer dat in onze collectieve kraan te pas komt, n.l. wanneer het gaat om het scheppen van de noodzakelijke voorwaarden voor een politiserende actie. Nooit mag de mogelijkheid tot actie of de voortgang daarvan nadelig beïnvloed worden door overleg of door de vorm en inhoud van een eventueel overleg.
- Herstructurering is geen doel in zichzelf, maar een middel om de oppositie tegen een kapitalistische en repressief manipulatieve maatschappij te ontwikkelen en inhoud te geven.
- Wanneer het niveau van politisering van de studenten niet voldoende ontwikkeld is, mogen geen hervormingen worden doorgevoerd. De actie resulteert dan in een verbetering en dus versluiering van de fundamenteel gelijkblijvende bestaande orde, waarna het

Consequenties van de Drienerloconferenties

Het spreekt vanzelf dat deze theoretische richtlijnen in zulke situaties als zich in de afgelopen weken hebben voorgedaan niet altijd duidelijk herkenbaar tot hun recht komen. Men dient echter wel te bedenken, dat de acties in Amsterdam, Tilburg en Nijmegen zijn aangevoerd door dezelfde lieden - de extremen, de radicalen - die ofwel bij het opstellen van zulke richtlijnen betrokken zijn geweest, ofwel daarmee zeer vertrouwd zijn. Bij het beoordelen van hun posities tijdens deze acties is het in elk geval nuttig er rekening mee te houden dat zij zich - afhankelijk van de situatie - laten leiden door de ideeën die uit zulke richtlijnen spreken. Dit betekent in concreto, dat zij vaak ongrijpbaar zullen zijn voor een gesprek, voor onderhandelingen; dat zij opzettelijk vaak hun eisen zo zullen stellen dat ze niet inwilligbaar zijn; dat ze eerder gericht zullen zijn op de "opvoeding", de bewustwording van de gematigde meerderheid dan op de vervulling van bepaalde wensen.

Hierboven is gewezen op het verschijnsel van de ultimatus. Deze ultimatus zijn meestal op een uiterst korte termijn gesteld en onredelijk van inhoud geweest. Ze hadden dan ook in de eerste plaats een demonstratieve betekenis: de autoriteiten moesten in de ogen van de "massa" der studenten blijken onwillig te zijn, "redelijke eisen in te willigen.

In feite komt dit erop neer, dat verwacht moet worden dat de radicalen in de voorzienbare toekomst alle manoeuvres van de autoriteiten zullen pogen te neutraliseren, of, zo dit niet mocht lukken, telkens verdergaande eisen zullen stellen, en dat overigens op het terrein dat door de "massa" van de gematigde studenten wordt ingenomen de beslissing zal moeten vallen in de confrontatie tussen de radicalen en de autoriteiten. De radicalen zijn zich wél bewust van een "faseverschil" tussen henzelf en hun achterban. Dat faseverschil kan verkleind of vergroot worden door fouten ofwel van de autoriteiten ofwel van de radicalen. De radicalen vrezen het meest de geest van het reformisme. Maar het is inderdaad in het belang van de meerderheid van alle betrokkenen dat een weg gevonden wordt naar constructieve hervormingen. Het destructieve utopisme van de radicalen heeft in feite geen omschrijfbaar einddoel, als men tenminste hun vage bespiegelingen over een alternatieve maatschappij daarvoor niet wil laten doorgaan.

Bezetting Maagdenhuis

Intussen is de SVB niet de enige organisatie die bij de ongeregelheden betrokken is geweest. In de bezettingsraad van het Maagdenhuis hebben behalve bestuursleden van de SVB ook min of meer vooraanstaande figuren uit de ASVA, Perikles, Politeia en trotskistische groeperingen zitting gehad. De onvermijdelijke SJ-ers hebben er een rol in gespeeld naast - voor het eerst - communisten.

Ideologisch heeft dit samentreffen van vertegenwoordigers van zoveel verschillende richtingen de affaire nochtans niet ingewikkelder gemaakt, omdat zij onder de gezamenlijke noemer van het "activisme" vallen - het "mindless activism" waarvan in de Angelsaksische literatuur wel gesproken wordt ter aanduiding van een houding die niet-ideologisch op louter rebellie gericht is. Een dergelijk activisme is uiteraard niet ongevaarlijk. Ze kan zich snel uitbreiden over andere groeperingen en zelfs tot gezamenlijke acties met arbeiders leiden. Weliswaar heeft dit laatste zich tot nu toe zelden - en in geringe mate - voorgedaan, doch het wordt hier en in het buitenland wel opzettelijk beoogd.

De Duitse SDS streeft naar "praktische samenwerking tussen studenten en jonge arbeiders"... "Het zal niet langer mogelijk zijn", zo heet het in een document voor het SDS-congres in Frankfurt op 17 april j.l., "dat de studentenrevolte bestreden wordt, zonder dat daardoor de revolte van de jonge arbeiders wordt geprovoceerd."

En een van de leiders van de Amerikaanse SDS heeft onlangs verklaard: "De SDS is niet langer geïnteresseerd in meer inspraak en zeggenschap voor de studenten. De strijd heeft zich verlegd naar het algemene vlak van de samenleving. Wij proberen het vertrouwen te winnen van de arbeiders. Wij willen hen laten weten dat wij de vijand niet zijn. Wij willen een revolutionaire verandering van deze samenleving, maar we weten ook, dat de SDS dit nooit alléén zal kunnen volbrengen."

Zulke gedachten liggen in feite ook in de documenten van Drienerloo vervat: door de demonstratie van onvrede over de situatie aan de universiteiten en hogescholen zal men uiteindelijk willen komen tot een demonstratie van onvrede over de gehele maatschappij. Hoe utopisch de verder weg liggende doelstellingen ook zijn, men zal in voorkomende situaties tal van groeperingen, ook de arbeiders, daarvoor trachten te mobiliseren.

In dit verband is uiteraard de stellingname van de CPN tegenover de studenten interessant. De CPN heeft reeds een hele reeks van - merendeels vrijblijvende - vriendelijkheden en solidariteitsbetuigingen jegens de studenten op haar naam staan, waarvan de eerste dateren uit de tijd van de mei-onlusten in Frankrijk van vorig jaar en de laatste - ten gunste van de Amsterdamse studenten - reeds tamelijk fors van toon zijn. Er is rond de bezetting van het Maagdenhuis sprake geweest van voorgenomen solidariteitsacties op diverse bouwwerken. De communisten hebben steun verleend in de vorm van voedselinzamelingen. Marcus Bakker heeft in het Maagdenhuis met de bezetters gesproken. De CPN zal zich verzetten, zo heeft Paul de Groot aangekondigd, tegen gerechtelijke vervolging van de bezetters.

Ook al zal de CPN zich misschien volgens haar bekende traditie in solidariteit op een afstand houden, een bepaald effect op de (Amsterdamse) arbeiders zal haar houding toch kunnen hebben.

Conclusie

Het is onmogelijk met zekerheid te voorspellen wat daaruit verder nog zal kunnen voortvloeien, of het studentenprotest ook in ons land het niveau van gewelddadigheid zal kunnen bereiken dat in het buitenland soms gehaald wordt. De laatste berichten uit de Verenigde Staten spreken van soms hevige gevechten, schietpartijen en traangasbombardementen. Maar ook daar is het studentenprotest vreedzaam begonnen; ook daar zijn ooit "verklaringen van Drienerlo" uitgegeven over het verband tussen universiteitshervormingen en maatschappijhervormingen, over provocatie van autoriteiten en inkapseling van de gematigde meerderheid. Vertegenwoordigers van die gematigde meerderheid verzetten zich er nu soms gewelddadig tegen de radikalen. Hier vormen ze vooralsnog de manipuleerbare massa. In Tilburg zijn ze door de sluiting van de hogeschool in het vaarwater van de radikalen geraakt. In Amsterdam zijn ze door de bezetting van het Maagdenhuis in verwarring gebracht, maar zullen ze zich vermoedelijk - zoals dat in het buitenland ook telkens gebeurd is - met de bezetters solidair verklaren wanneer deze gerechtelijk vervolgd zullen worden.

In het buitenland is het studentenprotest geëscaleerd van een theoretische contestatie via een aantal opeenvolgende fasen - teach-ins, niet-gewelddadige acties met lijdzaam verzet tegen het optreden van de autoriteiten, niet-gewelddadige acties met uiteindelijk gewelddadig verzet - tot een gewelddadige contestatie met inbegrip van vernielingen, brandstichting en agressie tegen personen.

In ons land is men in feite nog in de fase van de niet-gewelddadige acties met in het algemeen lijdelijk verzet tegen de autoriteiten, al gaat men soms - vooral wanneer andere jongeren zich in de zaken mengen - het handgemeen niet uit de weg.

Het is evenwel duidelijk dat een verdere escalatie zoals die zich in verschillende andere landen heeft voorgedaan, ook hier niet onmogelijk moet worden geacht.